Isem il-Ħamrun

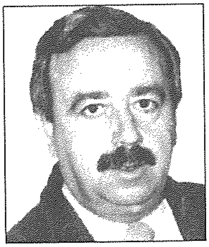

L-ismijiet ta' bliet u rħula li jinsabu mifruxa tul il-medda ta' art żgħira li għandhom il-gżejjer tagħna, huma minjiera ta' tagħrif li minnu tista' tinkiseb informazzjoni siewja dwar l-imgħoddi. Ħafna, nafu kif oriġinaw, biss għad fadal ismijiet ta' mkejjen li baqgħu iżommu mistur l-oriġini ta' l-isem tagħhom. Fost dawn insibu IL-ĦAMRUN.

Din hija ħaġa pjuttost stramba billi, imqabbel ma' mkejjen oħra ta' Malta, il-Ħamrun huwa relattivament subborg modern storikament u għalhekk ma għandux ikun diffiċli li nkunu nafu kif oriġina l-isem tiegħu. Milli jidher, minkejja li l-post kif nafu jaf il-bidu tiegħu lil żminijiet riċenti, m'hux hekk jista' jingħad għall-isem tiegħu.

Ħafna drabi isem ta' post jew lokal jissawwar minn rabta ma' xi ħaġa li jkun assoċjat magħha u hekk, kull meta jitlissen, f'moħħ min jisma' dan l-isem, jiġġeddu r-rabtiet jew it-tifkiriet li għalih ikun ingħata. Biss, jekk dan ma jinkiteb xejn dwaru mill-bidu tat-twaqqif tiegħu, mal-mogħdija taż-żmien, ħsieb il-bniedem jibda jittappan u l-memorja ma tibqax tiftakar. Jibqa' biss l-isem fuq ilsien kulħadd maqtugħ mill-għeruq ta' l-istorja tiegħu.

Ħafna drabi l-poplu jaħsel jorbot isem ma' mkien u jiġri x'jiġri mingħajr ħadd ma jaf għala, jibqa' jirreferi għalih b'dak l-isem. Ngħidu aħna għal Bormla, kulħadd baqa' jirreferi għaliha hekk, rari b'Cospicua, l-isem mogħti żmien ilu mill-Kavallieri. L-istess għall-belt Valletta li kulħadd jafha b' *'il-belt'*. Hekk, fl-aħħar anke l-awtoritajiet ikollhom jaddottaw dak l-isem kif probabbilment ġara bl-isem tal-Ħamrun. Minkejja li l-lokal kienu jirreferu għalih mod ieħor, l-isem li sebaq kull isem ieħor kien 'il-Ħamrun'. Alfie Guillaumier, fil-ktieb tiegħu *Bliet u Rħula Maltin* (pp 289-290), jgħidilna li sat-Tlieta 15 ta' Mejju 1888, fir-reġistru elettorali, l-inħawi ma kinux magħrufa b'dan l-isem, biex ftit jiem wara, it-Tnejn, 2 ta' Lulju ta' l-istess sena, ir-reġistru elettorali rrefera għal dawn l-inħawi bħala "Il-Ħamrun". Kif jgħid tajjeb l-awtur, wisq probabbli li mal-poplu, dawn l-inħawi kienu magħrufa b'hekk u għalhekk l-awtoritajiet ma kellhomx għażla oħra għajr dik li jaddottaw dak l-isem.

X'kienet ir-raġuni li ngħażel dan l-isem? Diffiċli wieħed jaqbad u jgħid, għad li wieħed jista' jkollu l-interpretazzjoni personali tiegħu ta' kif seta' ġara dan, naturalment b'mod oġġettiv u mingħajr fantasija, għaliex ħafna drabi jiġri li nħallu l-immaġinazzjoni tagħna tiġri bina. Fil-ktieb tiegħu Guillaumier isemmi għadd ta' possibbiltajiet li jingħataw minn dak u minn l-ieħor. L-ewwel raġuni, dik ta' 'Ħamrija ħamra' ngħid is-sew ma tantx tinżilli, iżda l-oħra tal-laqam "Ħamrun" ta' familja li kienet tgħammar fil-qalba u li għadu jeżisti sa llum, inħoss li għandha ħafna aktar bażi.

L-isem jidher li ssawwar minn fomm il-poplu nnifsu. Meta jiġri hekk ma tantx tkun ħaġa faċli li jkun magħruf għala ġara dan u biex ikun hemm xi konklużjoni irid isir xogħol ta' riċerka bir-reqqa. Biex nitkixxef aktar dwar dan l-isem mill-ewwel ġieni l-ħsieb nikkonsulta l-ktieb monumentali ta' l-istoriku Professur Godfrey Wettinger *'Place names of the Maltese islands'*. F'qalbi għidt li hemm żgur kelli nsib riferenza għall-Ħamrun. Għarrali, għax

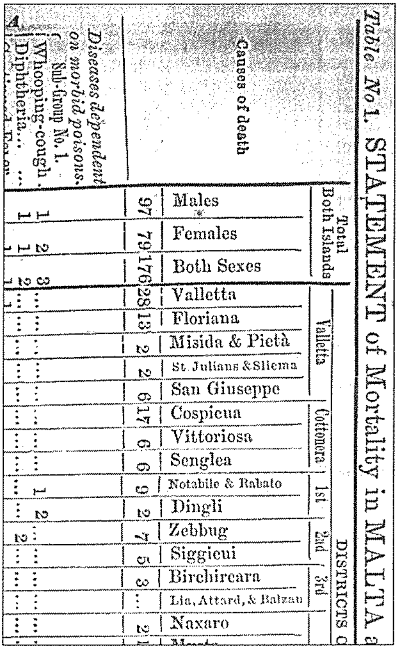

Table No 1. STATEMENT of Mortality in MALTA

Causes of death	Males	Females	Both Sexes	Valletta	Floriana	Misida & Pietà	St. Julians & Sliema	San Giuseppe	Cospicua	Vittoriosa	Senglea	Notabile & Rabato	Dingli	Zebbug	Siggieui	Birchircara	Lia, Attard, & Balzan	Naxaro
A.	97	79	176	28	13	2	2	6	17	6	6	3	2	7	5	3	:	2
Diseases dependent on morbid poisons. Sub-Group No. 1.																		
Whooping-cough	1	1	2	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	2	:	:	:	:
Diphtheria	1	2	3	:	:	:	:	:	:	:	:	1	2	:	:	:	:	:

Lista ta' mwiet fil-lokalitajiet ta' Malta kif moqrija fil-Government Gazette tal- 15 ta' Mejju 1888 fejn il-lokal tagħna jidher imniżżel bħala San Giuseppe

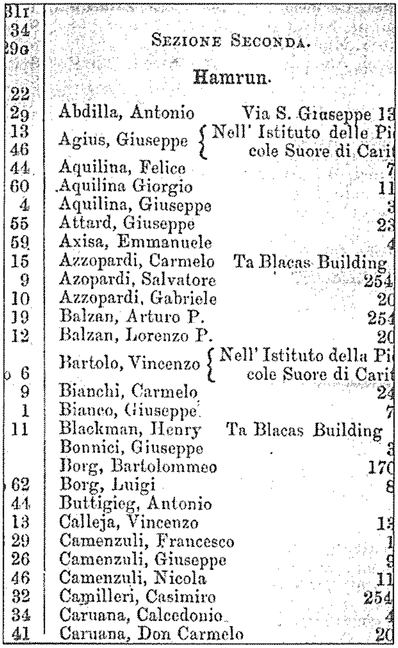

SEZIONE SECONDA.

Hamrun.

29	Abdilla, Antonio	Via S. Giuseppe 13
13	Agius, Giuseppe	Nell' Istituto delle Pi cole Suore di Cari
44	Aquilina, Felice	7
60	Aquilina Giorgio	11
4	Aquilina, Giuseppe	3
55	Attard, Giuseppe	23
59	Axisa, Emmanuele	4
15	Azzopardi, Carmelo	Ta Blacas Building
9	Azopardi, Salvatore	254
10	Azzopardi, Gabriele	20
19	Balzan, Arturo P.	254
12	Balzan, Lorenzo P.	20
6	Bartolo, Vincenzo	Nell' Istituto della Pi cole Suore di Carit
9	Bianchi, Carmelo	24
1	Bianco, Giuseppe	7
11	Blackman, Henry	Ta Blacas Building
	Bonnici, Giuseppe	3
	Borg, Bartolommeo	170
62	Borg, Luigi	8
44	Buttigieg, Antonio	
13	Calleja, Vincenzo	13
29	Camenzuli, Francesco	1
26	Camenzuli, Giuseppe	9
46	Camenzuli, Nicola	11
32	Camilleri, Casimiro	254
34	Caruana, Calcedonio	4
41	Caruana, Don Carmelo	20

Ir-reġistru elettorali ppubblikat fil-Government Gazette tat-2 ta' Lulju 1888 fejn il-lokal tagħna jidher imsemmi b'mod uffiċjali bħala Ħamrun

meta ftaħt dan il-ktieb bqajt sorpriż m'hux ftit għax ma sibt l-ebda riferenza għalih. Meta ikkuntattjajt l-awtur innifsu u staqsejtu dwar dan, qalli li l-isem 'Il-Ħamrun' ma sabu mniżżel qatt fil-manuskritti l-qodma li ġew f'idejh. Kien għalhekk li l-isem ma kienx fost l-ismijiet imniżżla fil-ktieb tiegħu. Biss kompla jgħidli, li għalkemm il-lokal qatt ma sab riferenza għalih b'dan l-isem, waqt l-istudji tiegħu kien iltaqa' mal-laqam *"Ħamrun"*. Fil-fatt tarrafli tliet riferenzi differenti li kien sab li jmorru lura fiż-żmien b'mijiet ta' snin. Semmieli lil *'Petro Xuereb vocato Chamru.... .....'* li kien jgħix fl-1528, lil *'Francesco Xuereb hamrun... ...'* fl-1546 u lil *'Peri Xuereb hamrun... ...'* fl-1560.

Il-laqam li kienu magħrufa bih dawk il-persuni hu evidenza ċara li l-isem m'hux xi wieħed ġdid, anzi qadim sewwa. Lanqas m'hi xi ħaġa barra mid-dinja li l-laqam baqa' ġej sa żmienna u hekk jaf l-oriġini tiegħu minn dawn il-personaġġi.

Dan it-tagħrif kompla jqanqal kurżita' fija aktar u aktar meta sirt naf b'post li jġib l-isem ta' *"Il-Ħamrunija"* fil-Libja qrib Tarhuna, dik il-belt li ukoll għandha rabta storika ma' Malta. Iltqajt ukoll ma' nies, li jgħixu f'dak il-pajjiż ġirien u fi nħawi oħra f'għadd ta' pajjiżi fl-Afrika ta' Fuq, li l-isem tal-familja tagħhom, li hija waħda kbira, kien *'Al Ħamruni'*. Dan l-isem bis-suffiss *'i'* jew *'ija'* għall-femminil, jirreferi għal bniedem li ġej minn post li ismu huwa 'Il-Ħamrun', bħal meta ngħidu 'Żebbuġi' għal wieħed ġej minn Ħaż Żebbuġ, eċċ. Il-kunjom ta' din il-familja jinsab mifrux sew u l-għeruq tagħha jwasslu 'l bogħod fl-istorja. Ma nistax ngħid li hemm xi relazzjoni, imma huwa evidenti li l-isem huwa qrib ħafna ma' l-isem *Ħamrun.*

Fil-linwgi Semitiċi, il-forma tal-kelma Ħamrun, bis-suffiss 'un' tixbaħ lil dik taż-Żejtun u Selmun. It-tliet konsonanti tal-għerq 'ĦMR', ŻJT' u 'SLM' jagħtu bixra Semitika b`xeħta Berbera li bħalhom insibu għadd ta` ismijiet fit-Tramuntana u fil-Majjistral ta` l-Afrika. Biss dawn m`għandhomx forma grammatikali Għarbija. Jista` jkun li kellhom oriġini ferm eqdem. Fil-fatt sew iż-Żejtun u sew Selmun, li t-tnejn insibuhom imniżżla fil-ktieb ta` Wettinger, kienu nħawi magħrufa sa mill-qedem, fil-waqt li l-isem *'Il-Ħamrun'*, għal-lokal, beda jintuża riċentament.

Dawn kollha huma trufijiet li jistgħu jagħtu ħjiel b'aktar tiftix lil min irid ikun jaf aktar. Min jaf, forsi 'l quddiem l-isem 'Il-Ħamrun' insiru nafu aktar dwaru! Tkun ħaġa sabiħa, li qabel ma jgħaddi aktar żmien, inkomplu nitkixxfu ħa nsiru nafu aktar fid-dettall dwar l-isem 'IL-ĦAMRUN' u l-ismijiet ta' l-inħawi l-oħra li jagħmlu parti minnu.

F.X. Cassar
29.06.02